

Ars
Islamica'nın
kapağı

titüsü'nün müşterek yayın organı olarak 1934 yılında yayımına başlandı. Her sayısı büyük boyda 130 sayfalık cüzler halinde ve oldukça temiz bir şekilde basılan dergi yılda iki cüz olmak üzere tasarlanmıştır. Her yıl bir cildi çıkan dergi 1944-1945 yıllarında bir duraklamadan sonra 1946 ve 1948 yıllarında iki cilt bir arada olmak üzere 1951'de basılan XVI. cilde kadar devam etti. Bu ciltte yayını durdurulduysa da kısa bir süre sonra 1952'de *Ars Orientalis* adı altında yeniden çıkmaya başladı. İlk dört cildi Mehmet Ağaoğlu'nun idaresinde basılmış olan derginin yönetimi 1938'den sonra R. Ettinghausen tarafından yürütülmüştür.

İlk sayıdan itibaren *Ars Islamica*'nın içinde J. Strzygowski, F. Sarre, M. Dimand, D. Talbot Rice, C. J. Lamm, A. U. Pope, G. Wiet, K. Erdmann, A. Gabriel, A. K. Coomaraswamy, R. Riefstahl, A. Sakisian, E. Kühnel, E. Diez, A. Godard, C. Cahen, J. Sauvaget, B. Gray, L. Mayer, H. Buchthal, R. Ettinghausen, E. Herzfeld, A. Lane, T. Öz ve daha birçok ünlü İslâm sanatları uzmanı tarafından kaleme alınmış makaleler, küçük notlar, kitap tahlil ve tanıtımları ile haberler yer almaktadır. Son cildinde R. Ettinghausen'ın yazdığı bir önsözde, derginin harcamalarını karşılayamadığı ve bunun için Washington'da Freer Gallery of Art ile Smithsonian Enstitüsü'nün yayın işini üstlenerek *Ars Orientalis* adıyla yeni bir dizi halinde devam etmesini kararlaştırdıkları bildirilmiştir. *Ars Islamica*'nın kütüphanelere girmiş olan on altı cildi, zengin ve dolgun araştırma makaleleriyle İslâm sanatlarının çeşitli dallarındaki eserlerin tanınmasında büyük hizmet görmüştür (derginin içinde yer alan yazıların toplu listesi için bk. "Index to *Ars Islamica*", *AI*, XV-XVI (1951), s. 307-328).

SEMAYİ EYİCE

ARS ORIENTALIS

Doğu sanatları hakkında
Amerika Birleşik Devletleri'nde
yayınlanan yıllık dergi.

1934'te Mehmet Ağaoğlu'nun kurduğu *Ars Islamica** adlı derginin 1951'de yayınına son vermesi üzerine, bir dereceye kadar onun yerini tutmak üzere yayımına başlanmıştır. Washington'da Freer Gallery of Art ile Smithsonian Enstitüsü Güzel Sanatlar Bölümü'nün (Fine Arts Department) beraberce çıkardıkları bu derginin ilk ciltlerinde Yakındoğu sanatları ile ilgili editörlüğü R. Ettinghausen, Uzakdoğu sanatları editörlüğünü ise M. Loehr üstlenmiştir. Yayın kurulu ise 1954'ten bu yana değişen pek çok ismi ihtiva etmektedir. Son ciltlerde yayın işleri sorumlusu olarak Oleg Grabar görülmektedir.

Ars Orientalis'in ilk cildi 1954'te yayımlanmış, 1984'te ise XIV. cildi basılmıştır. Bu on dört cilt bir-üç yıl aralıklarla, değişik hacimde, fakat daima çok temiz baskılı ve ciltli olarak çıkarılmıştır. İçinde İslâm, Türk ve Arap âlemine dair yazıların yanında Asya ve Uzakdoğu sanatlarına dair makalelere de yer verilmiştir. M. Loehr'e armağan olarak düzenlenen X. ciltte ise yalnız Çin sanatı ile ilgili yazılar bulunmaktadır. Oldukça hacimli olan II. cilt (1957), Freer galerisinin kurucusu Charles Lang Freer için 100. yıldönümü armağanı olarak hazırlanmış, V. cilt (1963) ise A. G. Wenley'e armağan olarak basılmıştır. *Ars Orientalis*'te D. S. Rice, B. Gray, M. Loehr, R. Ettinghausen, B. W. Robinson, H. Stern, M. Van Berchem, R. Ghirshman, E. Kühnel, K. Otto - Dom, H. Terrasse, C. J. Lamm, E. Wellecz, F. Rosenthal, G. Martiny, J. Schacht, M. Cheham, E. Grube, H. Goetz, L. Golvin, J. Carswell, W. Denny ve daha birçok Türk, İslâm, Yakın ve

Uzakdoğu sanatları uzmanı tarafından yazılmış, pek çoğu hiç bilinmeyen konulara dair makaleler yer almaktadır. Türkler'den ise Kamer Ağaoğlu, Oktay Aslanapa, Nurhan Atasoy, Ahmet Ateş, Esin Atıl, Emel Esin, Güner İnal, Doğan Kuban ve S. Kemal Yetkin'in imzaları görülmektedir.

SEMAYİ EYİCE

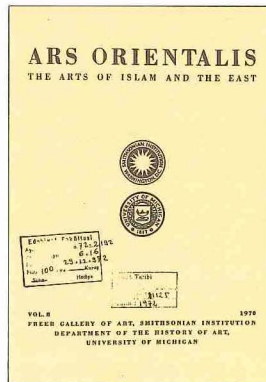
ARSAL, Sadri Maksudi

(1880-1957)

Kazan Türkleri arasında yetişen
tanınmış siyaset ve ilim adamı.

Rusya'da Kazan civarında Taşsu köyünde doğdu. Köyün imamı Nizâmeddin Maksudi'nin oğludur. İlk tahsiline Kazan'da Allâmiye Medresesi'nde başladı. Burada Arapça ve dinî ilimleri öğrendi. 1895'te Kırım'a giderek ağabeyi Ahmed Hâdi Maksudi'nin öğretmenlik yaptığı Bahçesaray Zincirli Medresesi'nde Rusça öğrendi. Orada Gaspıralı İsmâil Bey'le tanıştı, daha sonra Rus Öğretmen Okulu'na kaydoldu (1897). Bu okulda Ayaz İshâkî ile yakın arkadaşlık kurdu. Öğretmen okulundan mezun olduktan sonra yüksek tahsil için Paris'e gitti. Hukuk Fakültesi'ne yazıldı; burada Yusuf Akçura ve Yahya Kemal'le tanıştı. 1906 yılında bu okulu bitirdi. Paris'te Hukuk Fakültesi'ne devam ederken Edebiyat Fakültesi, Collège de France gibi yerlerde tarih ve sosyoloji dersleriyle bazı konferansları takip etti. Paris'ten Rusya'ya döndüğü sıralarda ilk ihtilâl yapılmış (1905), Rus çarı meşrutî bir idare kurmaya mecbur kalmıştı. İlk defa toplanan дума (parlamento) kısa bir süre sonra dağıldığından, Sadri Maksudi Kazan'dan temsilcisi olarak bulunduğu ikinci ve üçüncü dumlarda müslüman milletvekillerinin tabii lideri durumuna geçti. Bu görevi sırasında faal bir şekilde çalışarak Rusya Türkleri'nin çeşitli meselelerini meclis kürsüsünde dile getirdi.

Sadri Maksudi'nin dumlardaki faaliyetleri bilhassa Ruslaştırma aleyhinde ve millî kültürün korunması yönündeydi. Zira Türk-Rus kültür mücadelesinin temelini, çeşitli yollara başvurularak Türkler'e ana dillerini unutturmak ve onları mümkün olduğu kadar süratle Ruslaştırmak teşkil etmekte idi. Rus siyasi cereyanlarından tamamıyla haberdar olan Arsal, mücadele metodunu buna göre ayarlayarak hareket etmek gibi bir kabiliyete sahip olduğundan başarılı olmuştur.

Ars
Orientalis'in
kapağı

Sadri
Maksudi
Arsal

1917 Rus İhtilâli'nden sonra Kazan yöresinde kurulan muhtar Türk devletinde hem Millet Meclisi başkanı, hem Millî İdare başkanı seçildi. Böylece İdil-Ural Devleti'nin ilk cumhurbaşkanı oldu. Bolşevizm'in Rusya'daki hâkimiyeti üzerine Finlandiya'ya geçip oradan Paris'e gitti. Sorbonne'a bağlı bir enstitüde akademik faaliyetlerine devam etti. I. Dünya Savaşı sonundaki ortamda her fırsatta Türkler'in haklarının korunmasına çalıştı. Sorbonne Üniversitesi'ne bağlı Slav Kavimleri Araştırma Enstitüsü'nün serbest dersleri olarak Türk-Tatar kavimleriyle Orta Asya tarihi okuttu. Bu dersler yanında *Journal Asiatique*'te bazı yazılar yazdı ve ilmi faaliyetlerde bulundu. Bir süre sonra Maarif Vekili Hamdullah Suphi (Tannöver) tarafından Türkiye'ye davet edildi (1925). Önce Telif ve Tercüme Heyeti üyeliğine, sonra yeni açılan Ankara Adliye Hukuk Mektebi'ne profesör tayin edildi. Aynı zamanda Türk Ocakları Hars Heyeti üyesi idi. Adliye Hukuk Mektebi daha sonra Hukuk Fakültesi olunca uzun yıllar burada umumi hukuk tarihi, Türk hukuk tarihi ve hukuk felsefesi dersleri okuttu. Türk Ocakları'nın 1930 yılı kurultayında yalnız tarihle uğraşacak bir tarih encümeni veya tarih akademisi kurulması gereği hakkındaki bir konuşması üzerine, Afet İnan'ın bu görüşü desteklemesiyle bugünkü Türk Tarih Kurumu'nun temeli atılmış oldu.

1930-1934'te Şebinkarahisar, 1934-1938'de Giresun milletvekilliği yaptı. 1939'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarih profesörlüğüne, 1941'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi hukuk tarihi ve felsefesi profesörlüğüne, 1944'te de Ankara'dan naklen İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi hukuk tarihi ve felsefesi ordinaryüs profesörlüğüne getirildi. 1950'de Demokrat Parti'den Ankara milletvekili seçildi. 1954'ten sonra kendini tekrar ilmi çalışmalara verdi. 20 Şubat 1957'de İstanbul'da öldü.

ten sonra kendini tekrar ilmi çalışmalara verdi. 20 Şubat 1957'de İstanbul'da öldü.

Sadri Maksudi, hayatının bir kısmını Rusya'da oradaki Türkler'in millî meselelerini halletmek için siyasetle geçirdiği halde, aynı zamanda milletlerarası ilim âlemi ile de münasebetlerini sürdürmüş ve adını daha çok tarih sahasında duyurmuştur. Tarihe karşı yakın ilgisi Paris'teki öğrencilik yıllarında başlarsa da kendini tamamen bu sahadaki araştırmalara vermesi 1920'den sonradır. Bir hukuk profesörü olmasına rağmen Türk tarihi üzerindeki bilgisi ve araştırmaları bu sahanın mütehassısları kadar derindir. Türk tarihinin muhabere tarihini olarak değil sosyolojik açıdan incelenmesi gerektiğini savunmuştur.

Eserleri. 1. *Türk Dili İçin* (İstanbul 1930). Bu eserde Türk dili hakkındaki görüşlerini ortaya koyan Arsal'a göre Osmanlı devrinden kalma yazı dili düzeltilerek yabancı kelimelerden ayıklanmalı, öz türkçe kelime köklerinden yeni bir edebî-ilmî dil meydana getirilmelidir. Eserde birçok Türk kavmi yanında çeşitli milletlerin edebî ve millî dillerinin nasıl oluştuğu hususu üzerinde de durulmuş, divan edebiyatı Osmanlı devrinin "en feci bir âbidesi" olarak gösterilmiştir. Latin harflerinin kabulü ile Türk ırkı için imlâ ve yazı meselesinin hallolduğunu da savunan yazar, ayrıca divan edebiyatının okullarda okutulmasının zararlı olduğunu söyleyerek altı asırlık büyük bir kültür mirasını inkâr etmek suretiyle küçümsenemeyecek bir hataya düşmüştür. *Türk Dili İçin*, dil inkılabının başlangıcındaki çalışmalara önemli ölçüde yol göstermiş, eserdeki görüşler uzun yıllar Türk Dil Kurumu tarafından savunulmuş ve uygulama alanına konulmuştur. Ancak eserin yazılışından yıllar sonra, Türk Dil Kurumu'nun türettiği bazı kelimelere karşı çıkan Arsal Türk dilinin ilmi yollarla özleştirilmesini savunmuş, dil reformunun sonradan aldığı istikameti tasvip etmemiştir (bk. İnalçık, s. 51). 2. *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları* (İstanbul 1955). Hayatının son yıllarına doğru yayımladığı bu eserde millet ve milliyet hakkındaki fikirleriyle bugünkü medenî milletlerde milliyetçiliğin dayandığı esasları ortaya koymuştur. 3. *Maişet* (Kazan 1898). O zamanki Kazan Türkleri'nin meselelerini kendi ıstıraplarıyla birlikte işlediği bir romandır.

Diğer eserleri de şunlardır: *İngiltere'ye Seyahat* (Kazan 1912), *Orta Asya Türk Devletleri* (Ankara 1934), *İngiliz Âme Hukukunun İnkişaf Safhaları* (İstanbul 1940), *Hukuk Tarihi Dersleri* (Ankara 1941), *Umumi Hukuk Tarihi* (Ankara 1942), *Hukuk Felsefesi Tarihi* (İstanbul 1946), *Türk Tarihi ve Hukuk* (İstanbul 1947).

Bunlardan başka çeşitli ilmi dergilerde yayımlanmış makaleleri de bulunan Arsal'ın bir de *Selçuklu ve Osmanlı Devletleri Hukuk Tarihi* adlı yayımlanmamış bir eseri vardır.

BİBLİYOGRAFYA:

Abdullah Battal Taymas, *Kazanlı Türk Meşhurlarından İki Maksudiler*, İstanbul 1959; Yrjö Roevuori, *Maksudi ve Türk-Fin Münasebetleri* (trc. Aydın Yeğen), Ankara 1965; Halil İnalçık, "Sadri Maksudi Arsal", *TK*, sy. 5 (Mart 1963), s. 49-52; *TK* (Sadri Maksudi Arsal özel sayısı), sy. 53 (Mart 1967), s. 1-49; Zeki Velidi Togan, *Hatıralar*, İstanbul 1969, tür. yer.; "Arsal, Sadri Maksudi", *TDEA*, I, 161.

TURGUT AKPINAR

ARSEVEN, Celâl Esat

(1875-1971)

Türk sanat tarihinin
öncü araştırmacılarından,
ansiklopedi yazarı ve ressam.

Ekim 1875'te İstanbul Beşiktaş'ta dünyaya geldi. Babası Sadrazam Ahmed Esad Paşa, annesi Fatma Süzidil Hanım'dır. Doğumundan kısa bir süre sonra babası vefat ettiğinden amcası Kâzım Paşa tarafından yetiştirildi. İlk öğrenimine Beşiktaş'ta Taşmektep'te başladı, ardından Hamidiye Mektebi'ne geçti. Galata Sarayı Mekteb-i Sultânî'sinde bir yıl okuduktan sonra Beşiktaş Askerî Rüşdiyesi'ne, 1889'da Mekteb-i Mülkiye'ye girdi. Resim yapmaya meraklı olduğu için bu yıllarda Sanayi-i Nefise Mektebi'ne de devam etti. Fakat

Celâl Esat Arseven'in sulu boya bir tablosu

